

Ларыса Таірава

Марк Харытонаў пытаецца: пра што фільм, навошта аўтару спатрэбіўся Кафка? — А навошта пісаў свае творы сам гэты “графаман”, “шэрае мышпаня” (такім лічылі Кафку яго сучаснікі)? І другое контрпытанне: пра што нашае жыццё? Навошта здараецца з намі тое, што здараецца — у прыватнасці, сёлета? Хто-небудзь ведае адказ? Асабіста я — не, і Сяргей Маслабойшчыкаў, відаць, таксама. Дый пакутлівая спроба самога Франца Кафкі прабіцца да загадкавага сэнсу жыцця была асуджаная на няўдачу. Памятаеце — “сяджу з пустымі рукамі”? Можа, таму ён і спатрэбіўся нам цяпер, што хлусіў менш за іншых?

Даўно мінулі часы, калі пісьменнікі ўсё разумелі, тлумачылі, цвёрда ведалі, дзе напаткаюць нас рай і пекла і ў канцы якога тунеля маячыць святло. Дый з класічнымі настаўнікамі жыцця ўсё не так проста. У дзённіках Талстога сустракаюцца надзвычайныя па шчырасці і душэўнай пакуце прызнанні: учора ўвечары яму, маўляў, усё здавалася поўным сэнсу, боскай прысутнасці, а сёння прачнуўся — і нічога... Пуста. Як яму было ў такія раніцы знаходзіць чарговыя бяспрэчныя адказы на “апошнія запытанні” — надаваць целу і пачырку велічную паставу прарока?..

Татальнае сумненне часам больш плённае за татальную веру, а іронія больш літасная, чым сур’ёзнасць. Калі ўжо часосці на самай справе трэба сцерагчыся заўсёды, дык гэта хлусні самому сабе: “Нам здраджвае фальш у душы, а не злამыснік”.

Дый ці не перабольшваецца наша разгубленасць? Я асабіста ведаю Сяргея Маслабойшчыкава — гэта чалавек з рэдкім унутраным парадкам. Хаос у фільме дакладна спраектаваны і выбудаваны, нічога выпадковага ў кадры няма. Ведаю іншых маладых украінскіх мастакоў — тых самых, што гарэзнічалі ў “прасторы культурнай рэвалюцыі”: разумныя, адукаваныя, ведаюць мовы, умеюць зарабляць грошы. Яны маюць больш унутранага спакою і пачуцця ўласнай годнасці, чым было ў майго пакалення ў іх узросце. Кідаецца ў вочы атмасфера абсалютнай раскаванасці і вяснянасці на “гусоўках”, умённе густоўна апрацавана, ладзіць прыёмнае застолле. Адзінае, чаго няма, дык гэта разгубленасці.

Рызыкну зрабіць няспілае прызнанне: асабіста для мяне менавіта ў гэтыя цёмныя гады многія рэчы нарэшце пасталі на свае месцы, і цяпер я здагадваюся, дзе сярод іх і маё ўласнае месца.

Хто ж спрачаецца — так, крызіс ідэй, так, духоўны вакуум у грамадстве, так, цяжка і складана жыць... Але ці так ужо на самай справе дрэнна завяснуць на нейкі час у пустэчы, без апірышча на міфалагічныя тры кіты марксізму-ленінізму або іншыя “адзіна праўдзівыя” сістэмы светапогляду — і зірнуць на божы свет быццам упершыню, як пазірае нованароджаны? Зноў “нічога не ведаць і не разумець”... Можа, раптам убачым нешта такое, чаго нават іншыя ніколі не бачылі? Асабліва гэта карысна для нашага пакалення, зрок і слых якога былі траўмаваныя “найперадавой ідэалогіяй у свеце”.

Гасподнія млыны мелюць марудліва, але надзейна. Магчыма, непрыкметная за мітуснёю жыцця ціхая праца, якая здзяйсняецца ўглыбі нас, пераналадка свядомасці — і ёсць самае галоўнае, што зараз адбываецца. Мы пачынаем спазнаваць свет не толькі розумам, але і цэлам, як тыя ж героі Кафкі.

...Нядаўна прачытала сцэнарый новага фільма Рамана Балаяна. Гэта будзе простая і пяшчотная гісторыя пра спагаду да ўсяго жывога, пра няздатнасць некаторых людзей да забойства — нават калі яго нібыта апраўдвае справядлівая помста. Фільм пра таямнічы талент добра і бяздарную нудоту зла. Прачытала сцэнарый і ўспешылася: мы пачынаем ачуньваць.

M

РУКАТВОРНАЕ ХАРАКТВО

Мабыць, няма такой жанчыны, перад якой бы не паўставала адвечнае пытанне: “Што апраунць?”, асабліва калі гаворка ідзе пра паход у тэатр ці на які-небудзь званы вечар. Сучаснай жанчыне даволі цяжка зарыентавацца ў шматлікіх накірунках імклівай моды. Выбар ёсць, былі б толькі грошы. І для большасці жанчын менавіта грошай часцей за ўсё і не хапае.

Ніна Міхайлаўна Фядорчанка гэтую праблему даўно вырашыла. Яна сама стварае для сябе адмысловыя ўборы. Яна сама сабе мадэльер, краўчыха і манекеншчыца. Хтосьці пацісне плячыма: ці мала ў нас жанчын, якія самі сябе апраўнаюць? Згодная — іх сапраўды шмат. Я таксама сёе-тое магу пашыць, і даволі прыстойна. Але... Большасць самадзейных краўчых аддаюць перавагу стандарту, копіям шырпатрэбу, імкнуцца апраўнацца “як усе”.

Ніна Фядорчанка.
Мадэл жаночага
адзення.

А вось кожная мадэль Ніны Фядорчанкі — гэта сапраўдны мастацкі твор, які, як мне здаецца, варта экспанавань і ў салоне моды, і на выставах, а потым змясціць у музеі пад шкло.

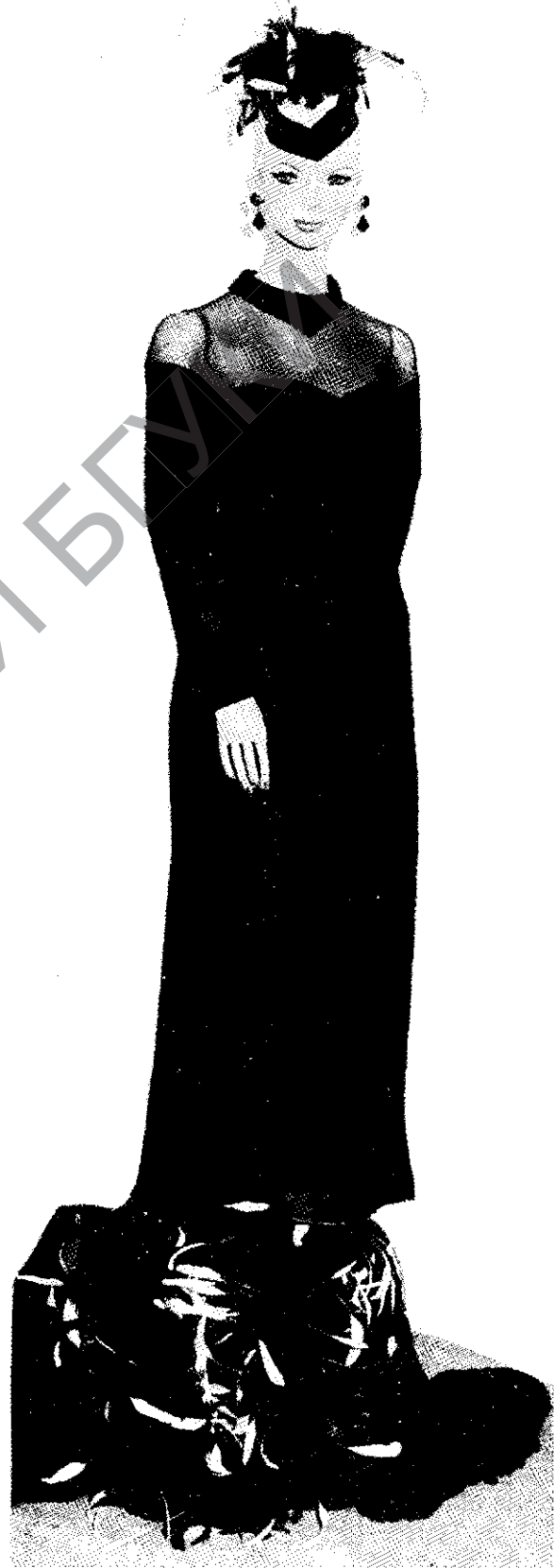
Памятаю, аднойчы, некалькі гадоў таму назад, я выпадкова зазірнула ў мастацкі салон, што на праспекце. І сярод мадэляў адразу пазнала тое, што прапанавала на продаж Ніна Фядорчанка. Яркія, смелыя, вельмі арыгінальныя творы адразу кідаліся ў вочы, уражвалі пудоўным, філігранным выкананнем, сапраўдным каралеўскім бляскам. Яны уражвалі, як удар маланкі. Неверагодна!.. Няўжо такое можна зрабіць?! Гэткае ўбранне вартае толькі тытулаванага асобаў. Рэчы, зробленыя Н.Фядорчанкай, быццам пераносяць нас з будзённасці ў свет прыгажосці і мары. Пэўна, каб я была каралевай, то апраналася б толькі так...

У дзяцінстве для Ніны шлыла яе маці. Бацька быў вайсковец. Сям'я была нябедная і самых розных дыктоўных тканін хапала. А калі Ніна скончыла Белдзяржкансерваторыю (па класу фартэпіяна), жыццё прымусіла яе пайсці на курсы кройкі і шыцця і пачаць самой ствараць свой гардэроб. На той час імпартажныя рэчы амаль што не даходзілі да пакупнікоў, а прадукцыя нашай лёгкай прамысловасці ніяк не магла задаволіць патрабавальны густ і прыроднае пачуццё прыгажосці маладой піяністкі. Ужо на курсах Н.Фядорчанка пачала мадэляваць. Літаральна з другога задання яна зрабіла сапраўдны шэдэўр (паліто з падшпількай). І так да сённяшняга дня: што ні рэч, то шэдэўр.

Я бяруся сцвярджаць: раскрыццю гэтага другога яе прыроднага дару ў немалой ступені спрыяла музыка, якой прысвяціла яна сваё жыццё. Больш як дваццаць гадоў Н.Фядорчанка выкладае фартэпіяна ў Беларускаму ўніверсітэце культуры. На думку Ніны Міхайлаўны, пошукі музычнай формы, спасціжэнне логікі развіцця драматургіі таго ці іншага музычнага твора часам дапамагаюць ёй знайсці неабходны сілуэт канкрэтнага ўбору, вызначыць усе неабходныя дэталі, колеравыя спалучэнні так, каб кожная работа "загучала", заззяла.

Ніне Фядорчанка падабаецца працаваць са сваімі студэнтамі, яна бачыць, як дзякуючы музыцы ў іх душы ўваходзіць гармонія пачуцця і як свеціцца іх твары... Зрэшты, мадэляванне, як і музычная педагогіка, патрабуе ўнутранай сабранасці, засяроджанасці, творчага натхнення, калі днямі, нават месяцамі ў пакутах і сумненнях даводзіцца шукаць непаўторнае аблічча кожнай рэчы. Затое якое гэта шчасце, якая асарода бачыць, як створаны тваімі рукамі вычэрні ўбор ператварае жанчыну ў багіню!

Мадэлі Ніны Фядорчанкі неаднойчы экспанаваліся на самых розных выставах (у тым ліку і персанальных). І кожны раз калекцыі яе адзення збіралі натоўпы захопленых гледачоў. У арганізацыі выстаў Ніне Фядорчанка дапамагаюць супрацоўнікі Дома народнай творчасці, яе запрашалі ўдзельнічаць у выставе "Інтэрдызайн". Не маючы спецыяльнай адукацыі ў галіне канструявання адзення, пачаўшы, што называецца, з нуля, Ніна Фядорчанка дасягнула вышпны прафесіяналізму. Неспакойны па сваёй натуре чалавек, яна не можа стаяць на месцы і быць задаволенай дасягнутым. Штодзённая, карпатлівая праца і пастаянны пошук, на мой погляд, вывелі яе ў ранг сапраўдных куцюр'е, вартых уласнага салона. Кожны мастак марыць пра майстэрню, кожны мадэльер — пра ўласны салон. Цяпер Ніна Фядорчанка працуе пераважна з вельмі дарагімі тканінамі. А я памятаю адну сукенку, пашытую ёю літаральна з "драпдзяружкі" ў шырокую

чорную палоску. Здавалася, такую тканіну ўвогуле немагчыма прыстасаваць для сукенкі. А Ніна Міхайлаўна здолела разгадаць сакрэт малюнка і сабраць гэтыя палоскі так, што рэч набыла нечаканае, свежае гучанне. У яе руках калашыны якіх-небудзь штаноў могуць пераўтварыцца ў рукавы кашулі, а некалькі трыкатажных джэмпераў прымітыўнага пакою — у шыкоўны кардыган.

Ніну Фядорчанку можна лічыць спецыялістам па вячэрніх уборах. Па асабістаму прызнанню Ніны Міхайлаўны, нават калі яна пачынае шыць звычайную кашулю для дачы, у канчатковым выніку ўсё роўна атрымаецца шыкоўны вячэрні ўбор. У адным ансамблі могуць суіснаваць скура і празрыстая тканіна “ў дзірачкі” (накшталт цюлю), кавалачкі футра і шаўковыя ланцужкі. І ўсё гэта зліваецца ў непаўторнае гарманічнае адзінства. У творах Ніны Фядорчанкі адчуваюцца талент, неверагодная смеласць, багатая фантазія і безумоўны прафесіяналізм і майстэрства.

Кожная яе рукатворная рэч ідзе са знакам “супер”: суперпрыгожая, супермодная, суперстыльная. Але за ўсім гэтым характэрна — шгодзённая, карпатлівая праца. Здавалася б, дзеля чаго? Дзеля сябе самой і дзеля кожнага з нас. Каб можна было аднойчы ахнуць ад захаплення і зразумець, што не толькі нашае адзенне, але і наша псіхалогія, нашае жыццё могуць і павінны быць лепшымі. **М**

Ніна Фядорчанка.
Сярод сваіх мадэляў.

ТЭАТР

Барыс Бур'ян

ПРА ХАРАКТЕР, ЯКОЕ ЎЗРУШАЕ

Помню, як дзівіла... Не, больш чым дзівіла — абуджала міжвольную ўсмішку тое суседства. Бывала, іпацыруюць яны дзесь уздоўж агароджы Батанічнага або прысядуць на лаўцы ля булькатлівага фантана “Лебедзь і амур”...

Аднаго, таго, што звычайна трымаецца ў святочна-шумлівай манеры, апраўтага аж карнавальна кідка, гожа-звобнага вяселюна з горда ўскінутай сярэбрана-свіцелай галавой, — таго ведае ці не “ўвесь Мінск”. Як жа — Армен Грыгар’янц! Галоўны мастак у Купалаўскім... А вось другі... Каржакаваты. Маўкліва-спіснутыя губы. У вачах прыхаваны дабрачлівы агеньчык. Задумлены. Больш у самога сябе запыблены... Гэты — хто? Мо які падмайстар-дэкаратар? От, размалёўвае павільёны ды заднікі па эскізах маэстра. Або вучань? Зрэдку пачынае нешта рашуча абвясчаць, узмахвае рукой, круціць галавой, выказваючы яўную нязгоду са славуццю, — і гэта не падобна да вучнёўскай нясмеласці. Хоць побач з вясёлкавай імпазантнасцю мэтра ён выглядае знарочыста будзённым, здагадваецца: хлопец не з пужлівага дзесятка.

Творчае жыццё на тэатры Барыса Герлавана важна пацвярджае ранейшае маё ўражанне-вердыкт. Трыццаць пяць гадоў ён руліва ўзбагачае сучаснае сцэнаграфічнае мастацтва. Дарэчы. Патрабавальны. Смелы дэкаратар. Самабытна валадар сцэнічнай прасторы. Знаўца дойдліства, што тончыруе ў трохсценнай каробцы па той бок рампы. Тонкі майстар каларыстычных фарбаў і графічнай размалёўкі таго, што завецца лострам сцэны. Стваральнік маўклівага візуальнага аблічча тэатральнага відовішча, якое захапляе глядача. Мабыць, спачатку я не выпадкова ледзь не назваў Б.Герлавана падмайстар-дэкаратарам. Бо і дэбютаваў ён так, што на афішах пазначалі: “Мастацкае афармленне А.Грыгар’янца і...” О, гэны меў гучныя тытулы — дыпламант, дэ-яч, кавалер ордэна... А вось тое “і” — такое крыўданае! Быццам пасля будзе найменне асістэнта або мастака-выканаўцы, што размалёўвае заднікі ды майструе макеты паводле эскізаў мэтра. І прозвішча дзіўнаватае — Герлаван. Але ставіў невядомае пакуль прозвішча галоўны мастак тэатра побач са сваім уласным, калі стваралася сцэнаграфія арыгінальных спектакляў. І вымагалі яны не “вучнёўскага малявання ды майстравання”, а саўдзелу. “Зыбучыя пяскі”. “Выклік багам”. “Людзі на балоне”. Неўзабаве ўжо нікога з тэатралаў не дзівіла тое прозвішча, а змест “і” — Б.Герлаван самастойна выпускае цікавыя работы, у якіх мы адчулі новую ноту ў сцэнаграфічных мелодыях на купалаўскіх падмостках.

“Нота”... “мелодыя”... Ці не памылка гэта — адзначаць нейкую музыкальную спеўнасць у жывапісным роспісе і ў архітэктурных збудаваннях, узвядзеных у трох вымярэннях сцэны? Размаляванае палатно. Лесвічны маршы. Рознапавярховыя пляцоўкі з ажурнымі аркамі або з турэмнымі скляпеннямі... Дошкі, фанера, палатно ды яшчэ арматура — вось і ўвесь арсенал мастака-афарміцеля. Плюс асвятленне — снапы святла, стракаты серпанцін “юпітэраў”, зацямненне, прамень “пісталетны”...

Чаму ж тады я чую... Так-так, чую, як Барыс Герлаван кажа мне нешта здатнае абпаліць мяне і маё ўяўленне... Пра нялюдскую няўдзячнасць ней-